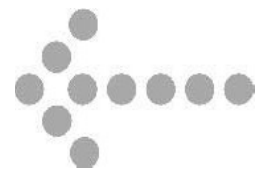

мр Наташа Лалић-Вучетић¹, мр Данијела Ђоровић
 Институт за педагошка истраживања, Београд
 Филозофски факултет, Београд

Оригинални
 научни рад

Однос ученика према учењу италијанског језика у основној школи²

Резиме: У раду су приказани резултати истраживања о односу ученика према учењу италијанског као страног језика. Истраживање је реализовано на узорку ученика петог и седмог разреда три основне школе у Србији. У истраживању смо пошли од претпоставке да се однос према страном језику може мењати у зависности од узраста, дужине учења, сложености захтева који се постављају пред ученика, као и од начина рада у настави. Добљени налази показују да социо-културни и интеркултурни аспекти учења италијанског језика највише занимају ученике и на тај начин одређују њихов однос према италијанском језику.

Кључне речи: ученици, италијански језик, основна школа, однос према учењу.

Учење страних језика код нас има веома дугу традицију, посебно када је реч о енглеском, француском, немачком и руском језику и одувек је било условљено друштвеним приликама и језичким потребама становништва у одређеном културно-историјском тренутку. Различите друштвено-политичке околности утицале су на формирање различитих ставова према страним језицима уопште и према учењу одређеног страног језика. Учење страних језика представља део језичке политике: питање избора поје-

диних страних језика, доступност учења тих језика свој деци, учесталост учења одређеног језика, начин и опсег језичке понуде говори и о неким друштвеним кретањима и политичким опцијама (Велички, 2007).

Учење страног језика има и васпитни значај, развија интеркултурну толеранцију, смањује етноцентризам. Наставни предмет *Страни језик* представља културни феномен, будући да се кроз учење страног језика упознају другачији културни обрасци, историја, традиција и савремени живот других народа. На индивидуалном плану, учење страних језика треба да подстиче хармоничан развој личности ученика и његовог идентитета.

¹ lalic_natasa@yahoo.com

² Чланак представља резултат рада на пројекту *Образовање за друштво знања*, број 149001 (2006-2010), чију реализацију финансира Министарство науке и заштите животне средине Републике Србије.

Италијански језик званично се учи у основним школама у Србији од школске 2001/02. године (Вучо, 2006). Уведен је најпре у две школе (ОШ „Петар Петровић Његош“ у Београду и ОШ „Мајка Југовића“ у Земуну) а затим и у поједине школе у Нишу, Ужицу и другим градовима Србије. Критеријуми за избор италијанског језика као једног од страних језика заступљених у наставним плановима и програмима за основну школу били су различити: док је у неким школама пресудну улогу одиграла заинтересованост и ангажовање родитеља за учење овог страног језика, у другим се сама управа школе определила за овакав корак, како би зауставила опадање броја ученика због њиховог уписивања у престижније школе. Чињеница да је настава италијанског језика на раном узрасту код нас још увек у фази развоја представља посебан изазов и отвара бројна питања која се односе на учење и програмирање наставе овог предмета. Наиме, не постоје јасна методичко-дидактичка упутства за рад наставника италијанског језика са децом основношколског узраста. Наставници су, до сада, често били препуштени сопственим решењима за осмишљавање и реализовање наставе засноване на имплицитним педагогијама. Ипак, охрабрује чињеница да се, од недавно, у оквиру предмета *Стратегије и технике наставе италијанског језика* организује стручна пракса за будуће наставнике на свим образовним нивоима, па и у основним школама.

Методологија истраживања

За потребе овог истраживања одабрали смо три основне школе које имају најдужу традицију у изучавању италијанског језика као обавезног наставног предмета: ОШ „Његош“ из Београда, ОШ „Мајка Југовића“ из Земуну и ОШ „Мирослав Мика Антић“ из Панчева. Истраживање је реализовано са циљем да се установи однос ученика према учењу италијанског као стра-

ног језика на раном узрасту и базирано је на неколико основних претпоставки. Као прво, претпоставља се да се однос ученика према учењу италијанског језика може мењати током школовања и да је условљен бројним тешкоћама у савладавању градива овог предмета. Према томе, истраживање је обухватило и врсте тешкоћа са којима се суочавају ученици у учењу и настави италијанског језика.

Проблеми и тешкоће у процесу усвајања комплексног језичког система као што је италијански могу битно одредити мотивисаност ученика за овај предмет, чак и преобратити почетни позитиван однос у негативан, па и аверзију. Дакле, на наставнику је да различитим наставним активностима и стратегијама учења одржи ниво почетне мотивације за учење, посебно док ученике уводи у све сложеније и захтевније лингвистичке структуре.

Претпоставља се, такође, да се у настави не користе у довољној мери могућности ван-институционализованог учења и усавршавања страног језика које су у данашње време доступне. Подстицање веће аутономије ученика (самостални, истраживачки задаци ван учионице, тимски пројекти, повезивање садржаја италијанског језика са другим предметима) може допринети развоју личности, што је у крајњој линији припрема за доживотно образовање по којем се учење схвата као процес који се наставља и траје кроз цео живот.

Узорак. Реч је о узорку од 295 ученика петог и седмог разреда основних школа, од тога 185 ученика петог и 110 ученика седмог разреда. Пошли смо од претпоставке да пети разред представља период преласка на предметну наставу и првог суочавања са изучавањем италијанског језика, што је погодно за утврђивање разлике у односу на седми разред. Избор ученика седмог разреда за узорак истраживања има предност у односу на осми, јер даје реалнију слику на часовима, а опет представља довољну

разлику у школском узрасту у односу на пети разред. Овакав узорак ученика одређен је чињеницом да се у одељењима ових школа најдуже изучава италијански језик као обавезни језик.

Инструменти. Основна метода примењена у овом истраживању јесте аналитичко-дескриптивна. У току прикупљања података користили смо технику анкетања која је била праћена одговарајућим инструментом, односно анкетним листом за ученике, који садржи питања отвореног, затвореног и комбинованог типа.

Статистичка обрада. У обради података примењене су одговарајуће статистичке технике. У дескриптивном делу, поред фреквенција и процената, коришћен је поступак утврђивања значајности разлика.

Резултати истраживања

Претпоставља се да ученици на раном школском узрасту имају позитиван став према учењу италијанског језика и радо га уче. То можда произилази из чињенице да се Италија и италијански језик перципирају као нама блиски и слични и, уопште, доживљавају као колевка културе и цивилизације. Да бисмо утврдили оправданост ове претпоставке, испитивали смо мишљење ученика наведених школа и начин на који они опажају страни језик који уче.

Први ниво анализе усмерили смо на испитивање односа према учењу страних језика уопште и италијанског језика, као и разлога због којих уче тај језик. Други ниво анализе односио се на врсте тешкоћа са којима се ученици суочавају током учења италијанског језика и њихове сугестије у циљу мењања и унапређивања наставе.

Однос ученика према учењу страних језика. Када је реч о односу према страним језицима уопште и учењу страних језика, налази истраживања (Табела 1) показују да већина испи-

таних ученика петог и седмог разреда (87,3 %) воли да учи стране језике. Овакву тврдњу износи чак 90,2% ученика петог разреда, а 82,2% ученика седмог разреда (без одговора: 4 ученика). Установљена је статистички значајна разлика према узрасту ученика ($\chi^2(1)=3.87$, $p<.05$) што може бити последица веће почетне мотивације за учење страних језика. Наиме, са узрастом се усложњавају програмски садржаји и захтеви који се постављају пред ученика. Такође, ову разлику могуће је објаснити и већом оптерећеношћу ученика старијих разреда градивом из различитих наставних области, па им учење страних језика више не представља новину.

Табела 1: Позитиван став према учењу страних језика

		Да ли волите да учите стране језике		Укупно
		Да	Не	
Разред и одељење	Пети разред	166	18	184
		90.2%	9.8%	100.0%
	Седми разред	88	19	107
		82.2%	17.8%	100.0%
Укупно		254	37	291
		87.3%	12.7%	100.0%

На питање да ли радо уче италијански језик (Табела 2) већина ученика петог разреда одговорила је потврдно (77,3%) док је нешто мањи проценат ученика седмог разреда дао исти одговор (52,3%). Установљена је статистички значајна разлика према узрасту ученика ($\chi^2(1)=19.60$, $p<.001$).

Табела 2: Позитиван став према учењу италијанског језика

		Да ли радо учите италијански језик		Укупно
		Да	Не	
Разред и одељење	Петни разред	140 77.3%	41 22.7%	181 100.0%
	Седми разред	57 52.3%	52 47.7%	109 100.0%
Укупно		197 67.9%	93 32.1%	290 100.0%

Претпостављамо да је, слично као и у претходном питању, ова разлика последица већег оптерећења ученика седмог разреда у настави италијанског језика. Програм шестог и седмог разреда садржи далеко комплексније морфосинтаксичке и лексичке садржаје него што је то случај у петом разреду, тј. у првој години учења италијанског. За ученике седмог разреда италијански језик више не представља новину, а све сложенији наставни задаци и мања могућност примене креативнијих облика рада због ограничености временом и преоптерећености програма вероватно утичу на ученичку перцепцију овог наставног предмета. Треба истаћи да је у овом питању изразитија значајност разлика него у претходном.

Следећи сет питања односио се на разлоге учења италијанског језика из перспективе ученика. Добијени резултати показују да највећи број ученика петог и седмог разреда (50, 8%) италијански језик уче зато што „лепо звучи“ (54,1% уч. петог разреда: 45,5% уч. седмог разреда) док 49,5% испитаника тврди да учи италијански зато што им се „свиђа Италија и Италијани“ (55,1% уч. петог разреда: 40% уч. седмог разреда).

Одговор „Учим италијански зато што ми је обавезан у школи“ дало је 38,6% испита-

них ученика. Разлике у овој категорији постоје: 48,2% ученика седмог разреда определило се за овај одговор у односу на 33% ученика петог разреда. Уочена разлика још једном потврђује да са узрастом опада заинтересованост ученика за учење италијанског језика, вероватно због тешкоћа у савладавању градива са којима се сусрећу. Неки ученици (31,5%) тврде да уче италијански језик зато што се „лако чита и пише“, а одређени број испитаника (28,5%) зато „што се лако говори“. Претпоставља се да разлике у одговорима према узрасту (35,1% уч. петог разреда: 25,5% уч. седмог разреда за категорију „лако чита и пише“ и 31,4% уч. петог разреда: 23,6% уч. седмог разреда за категорију „лако се говори“), иако нису статистички значајне, произилазе из врсте активности које доминирају у настави на одређеном узрасту. Освртом на наведене резултате може се закључити да ученици, без обзира на узраст, италијански језик опажају као средство путем којег ће моћи да упознају боље једну другачију, а опет блиску, културу и народ.

Занимљиво је да се за категорију „учим италијански зато што га не уче сва деца“ определило само 18% ученика, од чега 15,7% ученика петог разреда и 21,8% ученика седмог разреда. Будући да се италијански језик код нас учи тек однедавно и само у неким школама, очекивали смо да ученици као један од разлога за учење овог језика издвајају и аспект популарности и престижа који подразумева овај још увек недовољно заступљени и неуобичајени избор. Ипак, налази истраживања показују да су се за ову тврдњу определили у већој мери ученици старијег узраста, што указује на њихову јаче развијену свест о „језичкој моди“, постојању „популарних“ и „мање популарних“ језика, језика који се везују за одређене статусне симболе, а то је, психолошки посматрано, у тесној вези са карактеристикама адолесцентског развојног периода у којем се налазе.

Тешкоће и могућности унапређивања наставе. Друга фаза истраживања била је усмерена на идентификовање тешкоћа у учењу италијанског језика и формулисању одређених „мера“ (облици рада у учионици и изван ње, методичка упутства), које би, по мишљењу ученика, могле допринети унапређивању наставе, у складу са језичким и ванјезичким потребама ученика. У Табели 3 приказана је дистрибуција одговора ученика на питање о тешкоћама у учењу италијанског језика. Установљена је статистички значајна разлика према узрасту ученика ($\chi^2(4)=12.85, p<.05$).

Налази истраживања показују да ученици у највећој мери (52,7%) наводе као проблем учење граматике италијанског језика (46,7% уч. петог разреда: 62,7% уч. седмог разреда). Овај резултат је очекиван, будући да наставни програм за шести и седми разред предвиђа савладавање бројних и комплексних граматичких структура италијанског језика, за разлику од петог разреда у којем су такви садржаји присутни у мањем обиму. У истраживању се као мањи проблем издваја писање (11,2%) и читање (6,1%). У категорији „писање“, уочена је разлика у односу на узраст (13% уч. петог разреда: 8,2% уч. седмог разреда), што је разумљиво будући да се у петом разреду ученици први пут сусрећу са овом вештином на италијанском језику. Кад је реч о категорији „читање“ разлике према узрасту такође су евидентне (8,2% уч. петог разреда: 2,7%

уч. седмог разреда). Гледано у целини, добијене вредности за ове две категорије нису високе, вероватно због сличности ортографско-фонолошког система италијанског језика са српским језиком. Међутим, јасно се уочава да је категорија „граматика“ далеко више заступљена (52,7%) у односу на „писање“ (11,2%) и „читање“ (6,1%). Ови подаци показују да је доминантан проблем са којим се ученици сусрећу граматички систем италијанског језика, који се у многоме разликује како од српског, тако и од енглеског језика, који већина ученика учи и користи.

Међу тешкоћама у учењу италијанског језика заступљена је и категорија „говор“ (6,5%), и то у већој мери код ученика седмог разреда (9,1%) у односу на пети (4,9%). Овај налаз указује на већу диспозицију деце на млађем узрасту да релативно лако и брзо проговоре на страном језику, као и на утицај почетне мотивације за учење новог страног језика. Ученици седмог разреда и треће године учења италијанског језика неминовно се суочавају са тежим изазовима у овладавању вештином усмене комуникације на том језику (комуникативне функције као што су описивање лица, предмета, изражавање мишљења, ставова, извештавање, препричавање, кроз сложеније теме из домена језика у контексту).

Ово питање укључило је и могућност допуњавања, тј. ученици су могли навести и неке

Табела 3: Тешкоће у учењу италијанској језика

		Шта ти је највећи проблем у учењу италијанског језика					Укупно
		Читање	Писање	Грамати-ка	Говор	Нешто друго	
Разред и одељење	Пети разред	15 8.2%	24 13.0%	86 46.7%	9 4.9%	50 27.2%	184 100.0%
	Седми разред	3 2.7%	9 8.2%	69 62.7%	10 9.1%	19 17.3%	110 100.0%
Укупно		18 6.1%	33 11.2%	155 52.7%	19 6.5%	69 23.5%	294 100.0%

тешкоће које нису биле понуђене у одговорима анкетног листа. Анализом одговора установили смо да је највећи број ученика (63,8%) унутар категорије „нешто друго“ истакао да нема тешкоћа у учењу италијанског језика. И овде је уочљива разлика према узрасту (49,3% уч. петог разреда: 14,5% уч. седмог разреда). Ученици су у овој категорији наводили као проблем у учењу и неразумевање, превелики број нових речи, брзину прелажења градива, мали фонд часова, захтеви наставника, па чак и то да оцена из овог предмета утиче неповољно на општи успех ученика.

На крају анкете ученици су имали могућност да изнесу сопствено мишљење и сугестије које би допринеле побољшању квалитета наставе италијанског језика. Установљено је да ученици дају предност активним облицима учења, на супрот традиционалним, пасивним, у којима је смањена могућност интеракције и продукције, а акценат је на рецептивним вештинама. У литератури се, такође, наглашава да ученици више воле активности које им омогућавају да учествују у интеракцији са другим ученицима и наставником (Brophy, 2004), да учествују у избору материјала и организацији рада на часу, што доприноси подстицању аутономије у учењу код ученика. Између осталог, ученици су показали велики заинтересованост за ову тему и дали детаљне и садржајне одговоре. На основу анализе добијених података издвојили смо три кључне категорије:

- мишљење ученика о различитим начинима рада на часу (групни облик рада, мање писања, више конверзације, увођење другачијих облика рада – учење кроз игру, представе, музику, пројекти у настави нпр. мода, квизови)
- мишљење ученика о наставном материјалу (коришћење „бољих и занимљивих књига“, коришћење италијанских часописа у настави)

- мишљење ученика о ваннаставним активностима у функцији учења страног језика (одлазак на екскурзије у Италију, контакти са Италијанима, размене ученика, одлазак у Италијански културни центар и остале културне институције које су садржински повезане са учењем италијанског језика).

Међутим, одређени број ученика навео је да „ништа не би мењао“ у настави италијанског језика, што нам се учинило као сувише уопштена констатација, која не диференцира проблем и може бити последица социјално пожељног одговора, те је нисмо узели у детаљније разматрање.

Закључна разматрања

Налази истраживања показују да ученици на основношколском узрасту воле да уче стране језике уопште, па и италијански. Међутим, почетни позитиван став према учењу италијанског језика може да се преобрати у негативни став како ученици прелазе у више разреде, дуже уче италијански језик и суочавају се са усложњавањем програмских садржаја и захтева у савладавању градива. Дакле, истраживање је показало да варијабла „узраст“ значајно одређује однос ученика према учењу италијанског језика, због тешкоћа са којима се сусрећу у каснијим фазама учења.

На основу налаза истраживања уочено је да ученици страни језик доживљавају не као језички систем који желе да савладају, већ их привлаче више социо-културни и интеркултурни аспекти који су за децу на том узрасту уочљиви “споља” (мелодичност и еуфонија, доживљај италијанске културе и цивилизације, уверење о блискости наше и италијанске стварности и менталитета). Међутим, одређени број ученика истиче да италијански језик учи зато што је обавезан и нема другог избора, што индиректно указује на постојање мање мотивисаних ученика.

Поред тога, претпоставља се да су за учење уопште, па и за учење страног језика некада доминантни и спољашњи мотиви, који се најчешће налазе у социјалним и личним потребама детета (престиж, на пример, „учим италијански зато што га не уче друга деца“). Италијански језик је, већ извесно време, популаран и тражен код нас, али је у школски систем уведен релативно касно, те смо очекивали да ће се оваква ситуација рефлектовати на однос ученика према учењу овог „неуобичајеног“, „новог“ страног језика. Међутим, овакав налаз о доминантности престижа као спољашњег мотива за учење италијанског језика у нашем истраживању није потврђен. Може се рећи да ученици који представљају испитивани узорак још увек нису у довољној мери свесни овог аспекта учења одређеног страног језика и да вероватно родитељи у том периоду значајно утичу на избор страног језика које ће ученици изучавати.

Бројним различитим и промишљеним сугестијама ученици су показали велику спремност за сарадњу, одговорност и заинтересованост за овај проблем (одговори су исцрпни, неки су чак дати на италијанском језику итд.). Анализом добијених резултата установили смо да велики број ученика петог и седмог разреда основне школе показује осетљивост за различита важна питања у настави и учењу страног језика: препознају и наводе кључне аспекте осавремене, динамичне наставе страног језика, што су драгоцене сугестије које се могу узети у обзир за унапређивање квалитета наставе. Зани-

мљиво је да су предлози ученика усмерени на интерактивне облике рада и функционалну употребу језика, што се може довести у вези са данас раширеним начинима комуникације, мобилношћу младих као одговором на потребе савременог друштва. Ученицима, како показује наше истраживање, није примарни циљ „одлична оцена“ већ практична употреба језика у реалном животном контексту. У том смислу, једна од импликација за наставни рад односи се на могућност да наставник на часу примењује савремене, интерактивне и комуникативне облике рада који захтевају веће ангажовање ученика и активније коришћење страног језика, а то подразумева и мењање традиционалне улоге наставника. Иако је реч о учењу страног језика на раном узрасту, ученици су испољили висок степен свести о учењу и настави страних језика, што поткрепљује наше уверење о њиховој почетној мотивацији и значају оваквих истраживања за унапређење квалитета наставе страног језика.

Релативно мали број истраживања у домену наставе страних језика на раном узрасту бави се односом ученика према страном језику који уче у школи (нарочито ако то није енглески језик). Стога налази овог истраживања могу послужити као илустрација потреба и опажања ученика у вези са страним језиком који уче, што може допринети даљем унапређивању квалитета наставе и креирању нових истраживања у овом домену.

Литература

- Brophy, J. (2004): *Motivating students to learn*. London: Lawrence Erlbaum Associates, publishers.
- Велички, Д. (2007): „Нова вишејезичност и учење страних језика као део језичке политике“. *Методички оџлеги* 14 (2007) 1, 93–103.
- Вучо, Ј. (2006): „Diffusione e insegnamento dell'italiano in Serbia“, *Comunicare letterature e lingue* 6. Bologna: Il Mulino.147–156.

Summary

This paper shows results of the research about the relation of students towards learning Italian as a foreign language. The research has been realized at the sample of students of the fifth and seventh grade in the three primary schools in Serbia. We have started in the research from the assumption that a relation towards a foreign language can change depending on the age, years of studying, complexity of requirements which are posed for the student, as well as the way of work in teaching. Given results show that socio-cultural and intercultural aspects of learning Italian, in most cases are interesting for students and in this way they determine their relation towards Italian.

Key words: *students, Italian, primary school, relation towards learning.*